

GRÆSAVL I GRØNLAND

Af driftsleder *K. N. Christensen*

Enhver omtale af fåreavlen i Grønland munder altid ud i, at man konstaterer, at hvis blot problemet med fremskaffelse af vinterfoder kunne løses, ville der kunne leve et meget stort antal får i det sydligste Grønland. Men fåreavlens udvikling hemmes af, at det er så vanskeligt at skaffe så meget vinterfoder, så fårenes vinterbehov er dækket, selv om vinteren skulle blive hård og langvarig. Gentagne gange har fåreavlen i Grønland været ude for større eller mindre tab delvis som følge af fodermangel, fordi der med visse mellemrum kommer en vinter, der er mere hård og langvarig end sædvanlig, og hvor fårene ikke kan klare sig på udegræsning det meste af tiden. Den sidste store tabsvinter var 1948/49, og de tab, fåreavlen dengang havde, er knapt oprettede i 1955. Havde man undgået tabene i 1948/49, ville fårebestanden nu have været ca. 35.000 i stedet for ca. 20.000 moderfår og avlsvæddere. Det er klart, at det ville have en meget stor betydning for den grønlandske økonomi, hvis disse periodiske tab kunne undgås. Og tabene kunne temmelig sikkert begrænses til et minimum, hvis der altid og af alle fåreholdere var samlet vinterfoder nok, og fårene, når en hård vinterperiode indtraf, blev holdt under kontrol og fodrede. Spørgsmålet er så, om dette kan gennemføres, idet foderspørgsmålet er af vital betydning for fåreavlens trivsel og kontinuerlige fremgang.

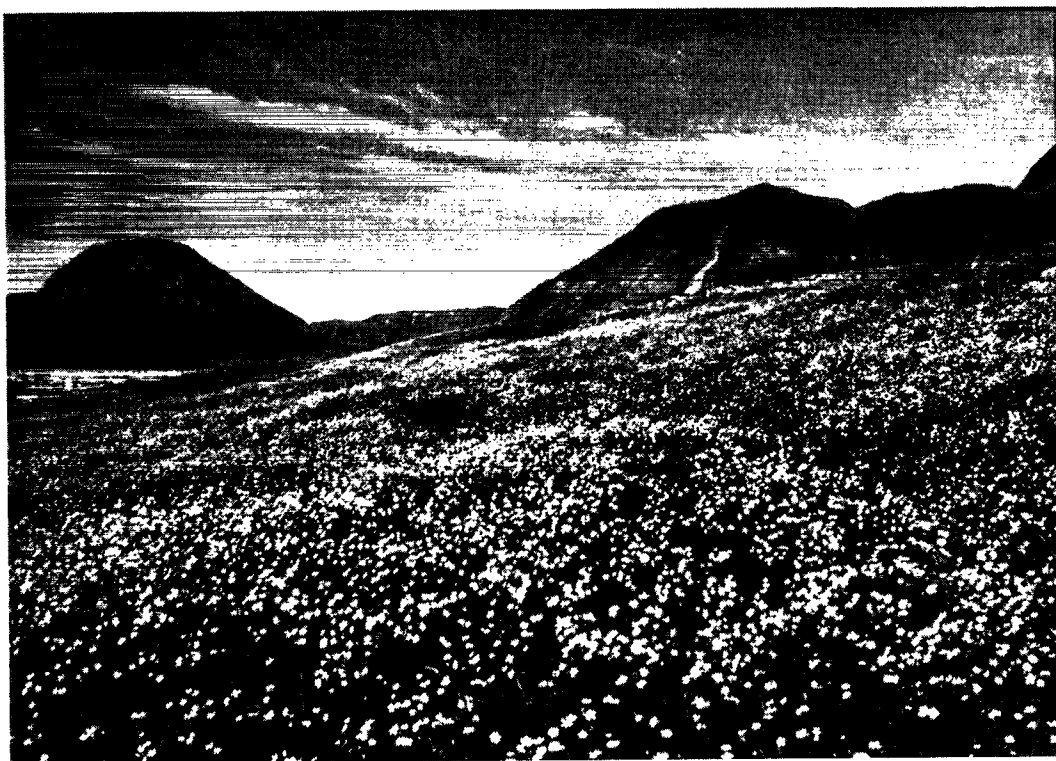
Som brugbare emner for vinterfodring af får i Grønland kan nævnes: *hø, ensilage, tørrede pileblade og -kviste, grøn rævlinglyng, tang, tørrede anmagssatter og torsk samt rensdyrlav*. Men af disse foderemner er høet langt det vigtigste. Man kan fodre fårene udelukkende med hø, men man kan ikke fodre dem udelukkende med noget af de andre nævnte foderemner, der alle må betragtes som tilskudsfoder. Man må derfor først og fremmest sætte noget ind på at fremskaffe så meget hø som muligt. Som vinterbeholdning bør der være 50-100 kg hø pr. moderfår, hvis besætningen skal være nogenlunde sikret mod følgerne af en hård vinter. Desværre er det meget få fåreholdere, der har eller er i stand til at skaffe et så stort kvantum hø, og erhvervet er derfor stadig meget udsat for periodiske tab som følge af fodermangel.

I fåreavlens barndom for ca. 35 år siden kunne man skaffe tilstrækkeligt hø fra naturlige græsforekomster på gamle hjemmemarker fra nordbotiden eller fra sammenfaldne hustomter på forladte bopladser, hvor græsset voksede frodigt. Men udviklingen har

medført, at fåreavlen har bredt sig til de bedste af nordbopladserne, og de naturlige græsarealer, som ikke er beskyttede med hegn, bliver afgræssede af husdyrene om sommeren. Hvor fåreholdere slår sig ned på tidligere nordbopladser, bliver større eller mindre dele af de gamle hjemmemarker indhegnede til hjemmemark, hvorved udbyttet fra disse arealer kan forøges meget, hvis jorden passes og gødes godt. Men dette er ikke altid tilfældet, og de indhegnede arealer er gennemgående alt for små. At et sådant areal ved rigtig pasning kan yde særdeles god afgrøde, vises tydeligt af det billede af høhøst ved Narssaq, som ledsager denne artikel. Men endnu er hjemmemarkerne alt for små og for dårligt passede til at kunne yde hø nok til de voksende fåreflokke. Der er i 1955 ca. 20.000 moderfår i Julianehåb distrikt, og skulle denne store fåreflok sikres mod følgerne af en hård vinter, måtte der indsamles ca. 1000 tons hø beregnet efter 50 kg hø pr. moderfår og avlsvædder. Men der bliver formentlig ikke engang indsamlet en tiendedel af dette kvantum, og heraf medgår en stor part til fodring af malkekvæget. Man kan roligt sige, at det indsamlede kvantum foder er ganske utilstrækkeligt. Naturligvis har mange af de dygtigste fåreholdere et pænt vinterforråd af hø, men de fleste, navnlig mindre, fåreholdere har slet intet foder, men lader fårene gå på udegræsning hele vinteren og tager på den måde risikoen for alvorlige tab. Og disse tab rammer ikke alene ejerne, men hele samfundet, idet fåreavlens produktion spiller en betydelig rolle i Grønlands økonomi. Værdien af den årlige produktion, når den forlader fabriken, overstiger 1 million kroner.

Problemet med fremskaffelse af tilstrækkeligt hø kan ikke løses af fåreholderne alene, idet de savner faglige forudsætninger endnu. Problemet må tages op af forsøgsstationerne og de hjemlige myndigheder sammen med fåreholderne, og der må meget mere skub på, end der hidtil har været. En stabilisering af fåreavlen er i høj grad i myndighedernes interesse, idet fåreavlen giver udmærket levebrød til mange mennesker, og produktionen er udmærket rentabel for det offentlige, som aftager produkterne gennem Den kgl. grønlandske Handel. De fåreholderhjem, hvor dagliglivet hovedsagelig er baseret på indtægterne fra husdyrhold, er værdige afløsere af de gamle storfangerhjem, hvor man normalt ikke savnede mad, klæder, hus og varme, men fåreholderhjemmene har et ekstra plus gennem en større alsidighed, idet der ikke alene produceres kød, men også grøntsager, æg og mælk, som vitaminmæssigt er af stor værdi, hvad de gennemgående sunde og raske fåreholderfamilier er et godt bevis for, selv om Grønlands svøbe, tuberkulosen, heller ikke altid går disse hjems dør forbi.

De hjemmemarker, som fåreholderne hidtil har anlagt, er for størsteparten anlagt på gamle nordbotun, hvor der findes en naturlig græsbestand, som efter rydning af overfladesten og passende gødskning med staldgødning, fiskeaffald eller kunstgødning kan give en udmærket græsafrøde, hvis der hvert år gødes rationelt, og marken passes godt. Den naturlige græsbestand breder sig hurtigt og kan holde i lange perioder, når mar-



De gamle nordbopladser er karakteriserede ved en yppig vegetation af græs og gule ranunkler. Her nordbopladsen nær kirkeruinen Qaqortoq ved Julianehåb.

Foto: C. A. Jørgensen

ken passes ordentligt. På Island vil man, f. eks. på det gamle bispesæde Skálholt, kunne se tun, der er 700 år gamle og stadig yder fortrinligt udbytte. Med nogle års mellemrum skæres græstørven af med tuespader, og underlaget findeles og tilføres staldgødning eller lignende. Græstørvene lægges tilbage, hvorefter græsmarken igen yder godt i mange år, hvis der tilføres passende overfladegødskning hvert år. Muligvis kan denne afskæring af græstørven efterhånden foretages med redskaber, som påmonteres traktorer. Denne metode vil være at foretrække i de indre fjordegne, hvor det kan være farligt at pløje jorden op, idet disse egnes voldsomme sydoststorme kan bortblæse al den oppløjede jord og efterlade marken som en grus- og stenmark uden muldjord. Metoden bør benyttes alle steder, hvor der findes blot en sparsom bestand af gode græsarter, som hurtigt vil brede sig, når der gødes rationelt.

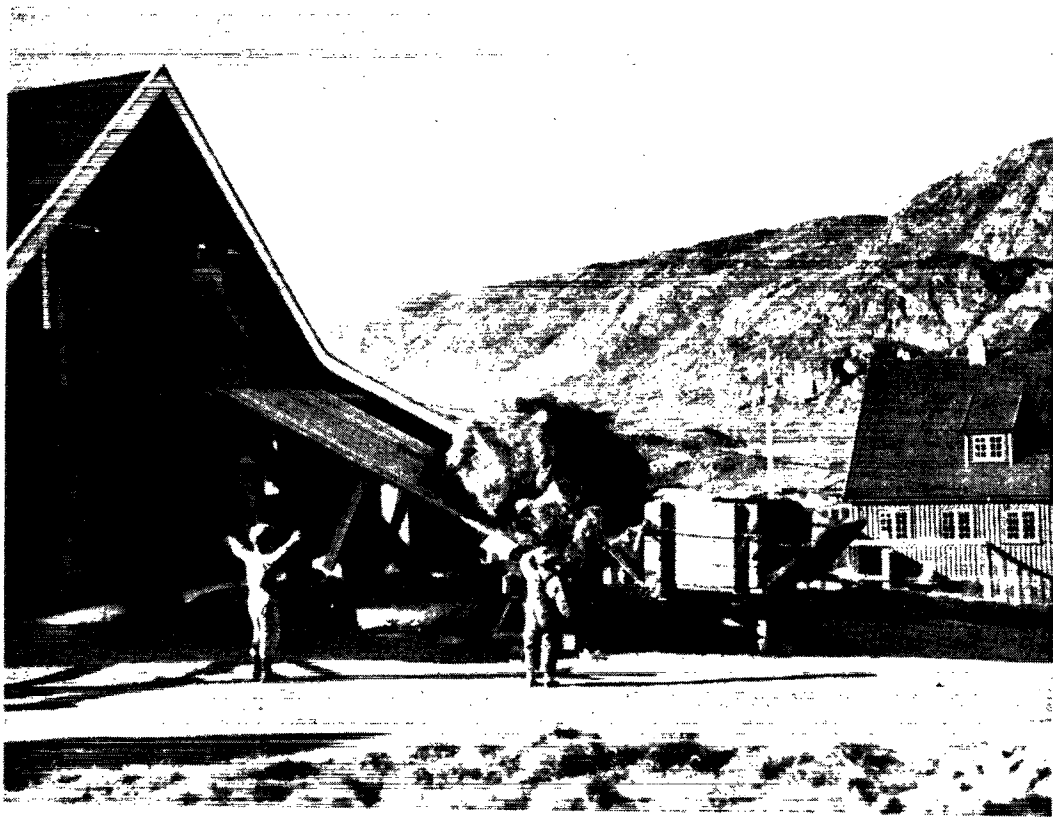
Mange af de anlagte hjemmemarker passes langt fra rationelt, og udbyttet fra disse hjemmemarker kan let mangedobles ved passende behandling. Men selv om dette gennemføres, kan det nuværende hjemmemarksareal langt fra yde hø nok. Skal der fremskaffes mindst 50 kg hø pr. moderfår, bliver det ca. 1000 tons hø årlig, hvortil



*Et glimt af landsbyen Igaliko, fåreavlens højborg i Grønland,
hvor nordmanden Anders Olsen i sin tid nedsatte sig og grundlagde det grønlandske landbrug.*

Foto: C. A. Jørgensen

kræves et areal på 200-300 hektar (ha) jord. 1 ha er lig 10.000 kvadratmeter. Men det kan være tvivlsomt, om man alle vegne kan finde jord nok med naturlig græsvegetation til anlæg af så store hjemmemarker. Man må derfor også interessere sig for jord, hvor den naturlige vegetation i denne forbindelse er værdiløs, f. eks. mosearealer, skråninger og dalstrøg med kratvegetation og lign., alt under forudsætning af, at jorden kan ryddes for overfladesten og krat og derefter pløjes. Sådanne arealer kan vanskeligt omdannes til græsmarker på anden måde end ved at tilså dem med græsfrø og på den måde søge at skabe et varigt græsleje. Her støder man imidlertid på betydelige vanskeligheder med at skaffe græsfrø. Igennem mange år har man på forsøgsstationerne i Grønland haft forsøg med udsåning af indførte kulturgræsser, men det har vist sig, at de fleste indførte græsser ikke kan overvintrere i Grønland. Nogle få arter kan klare en overvintring, men de giver kun godt udbytte i få år, hvorefter de bortdør. Findes der nu på arealet spredt forekomst af gode grønlandske græsarter, kan disse brede sig og danne et pænt græstæppe, men ofte indtages den ledige plads af halvgræsser af tvivlsom værdi. I 1930-erne havde man forsøg med nogle græsarter fra en meget nordlig russisk forsøgsstation, og flere af disse viste god vinterfasthed og ydedygtighed, men desværre gik jerntæppet ned,



Høet bringes i hus ved fåreavlsstationen i Julianehåb.

Foto: C. A. Jørgensen

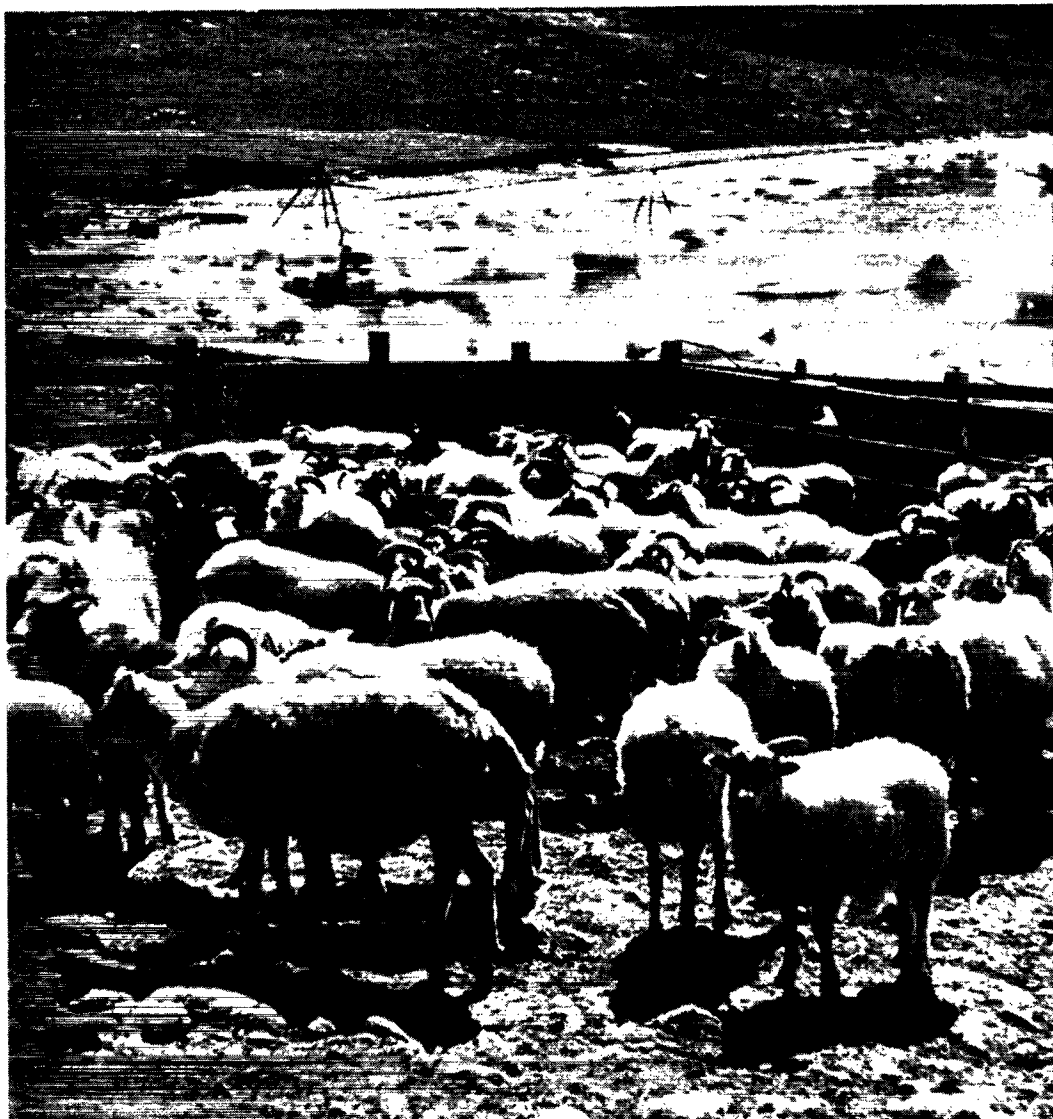
før det lykkedes at få større partier fremskaffet af dette frø. I de senere år har enkelte svenske græsarter vist ret pæne resultater, men man har ikke endnu erfaringer nok om deres vedvarende vinterfasthed. Det ideelle ville være, hvis man kunne etablere frøavl af de egnede grønlandske græsarter, men dette lader sig vanskeligt gøre i selve landet, idet disse græsarter kun bærer modent frø i de varmeste somre, og modningen er endda ret sporadisk, idet kun en ret ringe procentdel af planterne giver modent frø.

De grønlandske græsarter, som egner sig til kultivering og anvendelse i vedvarende græsmark er hovedsagelig Eng-Rapgræs (*Poa pratensis*) og Rød Svingel (*Festuca rubra*). Desuden findes der enkelte arter af Hvene (*Agrostis*) og Rørhvene (*Calamagrostis*), som er brugbare i græsmarken. Eng-Rapgræs findes som naturlig voksende græsart næsten overalt, men dog mest i de ydre fjordegne, hvor luften er mere fugtig end længere inde i fjordene. Denne græsart består af flere varieteter, som er ret forskellige i vækst og udseende. Rød Svingel er mere udbredt på tørre lokaliteter længere inde i fjordene, men findes dog sporadisk næsten overalt. Forskellige hvenearter findes mest i de indre fjord-

egne, hvor de udgør en væsentlig del af græsvegetationen også på de gødede hjemmemarker. Rørhvene findes mest på fugtige steder, men ikke, hvor der er stillestående vand. Hvene og Rørhvene findes også i forskellige varieteter. Vedrørende Eng-Rapgræs kan oplyses, at denne græsart mest breder sig ved hjælp af rodsrud, idet lange, underjordiske udløbere vokser ud til alle sider fra moderplanten, og fra disse udløbere skyder med visse mellemrum skud op til jordoverfladen og danner nye planter. På denne måde breder denne græsart sig hurtigt, navnlig på gødet jord, hvor der ikke er alt for tørt. Ofte fortrænger Eng-Rapgræs på velbehandlet jord alle andre græsarter. I varme somre spreder Eng-Rapgræs desuden en del modent frø, som først spirer det følgende forår, efter at sne og regn har trykket frøet lidt ned i jordoverfladen. Enkelte varieteter af Eng-Rapgræs er viviparre, d. v. s. at frøet spirer allerede, mens det sidder på moderplanten. Disse spirede frø falder af som små selvstændige planter, der ret hurtigt slår rod. Denne formeringsmåde er almindelig for flere arktiske urter og græsser, og desto mere, jo længere man kommer mod nord, og jo kortere sommeren er.

Længere inde i fjorden med lidt mere tørt klima udgør Rød Svingel og forskellige hvenearter en betydelig del af græsbestanden, også på gødet jord. På visse lokaliteter forekommer to plantearter, som har en vis betydning, hvor man bjerger hø fra naturlige græsarealer, nemlig Marehalm (*Elymus arenarius*) og Strandært (*Lathyrus maritima*). De vokser ofte sammen og som regel nær stranden. Enkelte steder, f. eks. hvor den røde sandsten danner overfladebjergart, vokser de to plantearter også et godt stykke borte fra kysten, hvilket ses omkring Kagsiarssuk og Igaliko. Marehalmen, som i Danmark regnes som værdiløs til foder, er meget brugbar som foderplante i Grønland, hvor dens blade er blødere og mindre kiselholdige, end hvor planten vokser under varmere klima. Velbjerget marchalmshø ædes gerne af får, køer og heste og synes at have god næringsværdi. Strandært er meget værdifuld som foder og svarer nærmest til Kløver eller Luzerne. Hvorvidt det er muligt at dyrke disse to plantearter som foderplanter er ikke ganske klart, men man burde forsøge det. Noget kan tyde på, at de kræver ganske bestemte jordbundsforhold. De synes at foretrække at vokse nær stranden, hvor der under storm driver en fin saltvandståge ind over arealet. Muligvis indeholder den røde sandsten også et stof, som de ynder. Begge plantearter bærer modent frø i varme somre, ja strandærter har modent frø de allerfleste år. Der findes foruden de nævnte mange andre græsarter, som har stor værdi for fårenes sommergræsning, men som på grund af for ringe vækst eller særlige krav f. eks. til fugtighed, ikke egner sig til dyrkning.

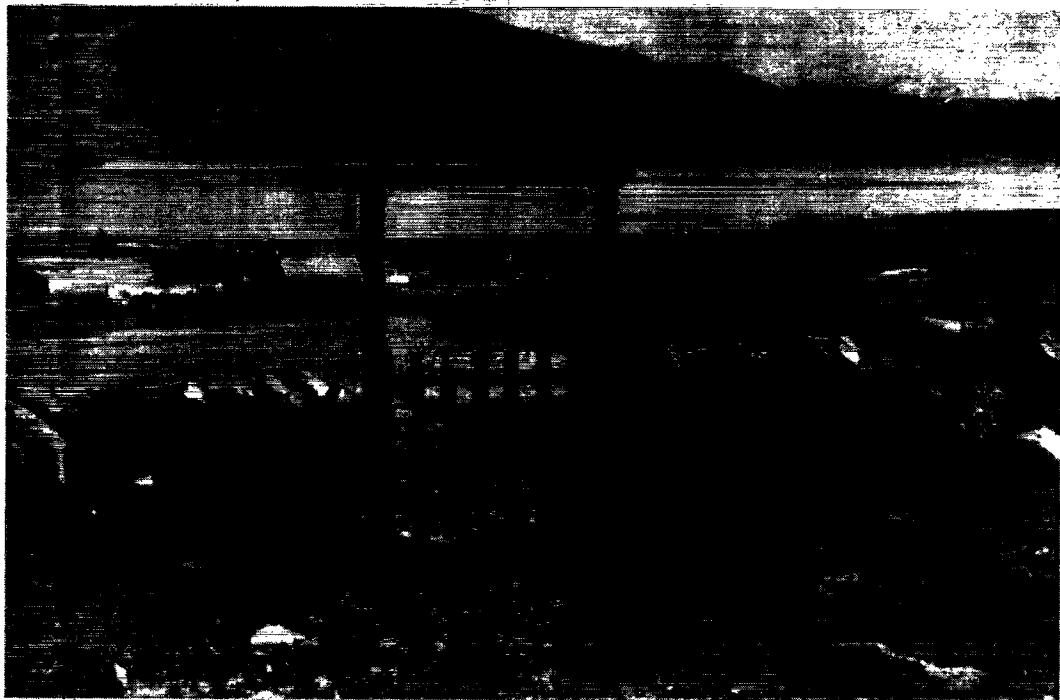
Som nævnt er en opformering af de bedste græsarter vanskelig i selve Grønland, men der skulle jo ikke være noget i vejen for at opformere dem i Danmark. En græsart mister ikke sine arvelige egenskaber, f. eks. vinterfasthed, fordi den dyrkes under varmere himmelstrøg. Det kunne lade sig gøre at indsamle mindre partier frø af f. eks. Eng-Rapgræs og Rød Svingel i Grønland og udså dette frø ved en dansk forsøgsstation, hvor



Drivisen på fjorden bag ved fårefolden lader ikke i tvivl om, hvor i verden man befinder sig.

Foto: C. A. Jørgensen

man så kunne formere det op. Antagelig vil frø fra ca. 1 hektar af hver af de to arter kunne dække det årlige behov i Grønland. Kort før sidste krig var der planer om at gå i gang med en sådan opformering, og forsøgsstationen »Øtoftegård« ved Tåstrup var villig til at påtage sig opgaven. Der var også indsamlet noget frø, men krigen forhindrede, at planen blev realiseret. Efter krigen blev planen af forskellige grunde desværre ikke optaget straks, men det er dog vist meningen, at landbrugsstationen ved Julianehåb



Det gamle nordbogerde, der endnu den dag i dag begrænser tunet omkring Igaliko.

Foto: C. A. Jørgensen

atter vil beskæftige sig med planens realisation, og det er absolut også på tide, idet en større udvidelse af det dyrkede græsmarksareal næppe er mulig på anden måde. Og det haster med at få fåreavlen stabiliseret, så de periodiske tab som følge af fodermangel kan undgås. Man bør ikke regne alt for meget med at finde indførte kulturgræsser, som kan danne vedvarende græsmark i Grønland, men snarest sætte alt ind på at få opformeret de grønlandske græsser, som er absolut vinterfaste. Hvis opformeringen sker på en dansk forsøgsstation, som arbejder med kulturgræsser som speciale, vil man tillige på en sådan station få god lejlighed til at foretage udvalg og rendyrkning af de mest ydedygtige varieteter af de grønlandske græsser og måske ad denne vej finde varieteter, som også kan være af værdi for landbruget andre steder end i Grønland.